

ної продукції. Оскільки населення планети у майбутньому зростатиме, а відповідно, і попит, то на світовому ринку продовольства спостерігатиметься дефіцит продовольства, який буде причиною зростання цін на світовому ринку. Факт наявності дефіциту продовольства сигналізує про небезпеку, оскільки продовольча безпека – основна для всіх країн. А це відкриває для українського сільського господарства багато можли-

востей. Тому для України ключове завдання – максимізація виробництва, оскільки цінова кон'юнктура обіцяє тільки покращуватися. За стабільного фінансування та використання технологій виробництво буде тільки рости. Хоча зростання попиту буде не більшим за 2–3% на рік, але зате стабільним і довгостроковим, при цьому, за оцінками експертів, із цих 2–3% Україна може в перспективі взяти 25–30%.

Список використаних джерел:

1. Індекс продовольчих цін Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: <http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>
2. Prices and price volatility. URL: <http://www.amis-outlook.org/index.php?id=40182>
3. Індекс цін на сільськогосподарську продукцію. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/agroprice/2018>
4. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>
5. Основні показники зовнішньої торгівлі України. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/
6. Салькова І.Ю., Сторожук О.Л. Аналіз структури експорту продукції АПК / І.Ю. Салькова, О.Л. Сторожук // Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки» 2016. № 9. URL: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/38.pdf>

УДК 339.3

Мардус Н.Ю.,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічного аналізу та обліку,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

ВИЗНАЧЕННЯ МІСТКОСТІ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ТОВАРІВ

Мардус Н.Ю. Визначення місткості внутрішнього ринку товарів. У статті проведено аналітичне дослідження розподілу обсягів товарообороту з метою створення інформаційної бази дослідження розвитку внутрішнього ринку товарів. За результатами аналізу встановлено, що за обсягами товарообігу в Україні спостерігається зростання ступеня регіональної диференціації. На основі застосування методики порівняльної оцінки ВЕФ визначено місткість внутрішнього ринку товарів України.

Ключові слова: аналітика, місткість, товарооборот, динаміка, ринок.

Мардус Н.Ю. Определение емкости внутреннего рынка товаров. В статье проведено аналитическое исследование распределения объемов товарооборота с целью создания информационной базы исследования развития внутреннего рынка товаров. По результатам анализа установлено, что по объемам товарооборота в Украине наблюдается рост степени региональной дифференциации. На основе применения методики сравнительной оценки ВЭФ определена емкость внутреннего рынка товаров Украины.

Ключевые слова: аналитика, емкость, товарооборот, динамика, рынок.

Mardus N.U. Determination of the capacity of the internal market of goods. The article analyzes the distribution of volumes of goods turnover of enterprises in order to create an information base for research on the development of the domestic commodity market. According to the results of the analysis, it is established that the volume of trade in Ukraine shows an increase in the degree of regional differentiation. The capacity of the domestic market of goods of Ukraine is determined on the basis of application of the method of comparative estimation of the VEF.

Key words: analytics, capacity, turnover, dynamics, market, differentiation.

Постановка проблеми. Нинішні техніко-економічні та соціальні процеси, що відбуваються у національній економіці, вимагають визначення відповідних корективів щодо прийняття ефективних управлінських рішень з метою адаптації до змін, що відбуваються в економічних системах. Це вимагає аналітичного дослідження економічних процесів, що відтворюються в

економічних системах, створення відповідної аналітичної бази, яка інформаційно забезпечує всі сфери діяльності суб'єкта господарювання як на макро-, так і на мікрорівні.

Важливим завданням з погляду економіки та управління народним господарством є визначення місткості внутрішнього ринку з метою виявлення чинників, які

впливають на його формування, товарообіг та умови функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналітичного дослідження процесів, що виникають на внутрішньому ринку товарів, розглядали такі вчені, як В. Алопій, І. Бланк, В. Бодров, А. Герасименко, В. Лагутін, О. Міняйло, Т. Осташко, О. Пустовойт, Р. Пустовойт, Г. Пилипенко, В. Точилін, А. Чухно та ін. Проте потребують глибокого і всебічного аналізу кількісні та якісні параметри функціонування внутрішнього ринку товарів, що дасть змогу на основі застосування методики порівняльної оцінки конкурентоспроможності країн Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) визначити місткість внутрішнього ринку товарів України.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналітичне дослідження кількісних і якісних параметрів функціонування внутрішнього ринку товарів України з метою створення інформаційної бази дослідження розвитку внутрішнього ринку товарів.

Виклад основного матеріалу. Попередні дослідження внутрішнього ринку товарів дали змогу дійти висновку про зростання диференціації між регіонами України за обсягами обороту роздрібною торгівлі.

Так, показники, що характеризують розподіл обсягів обороту роздрібною торгівлі України за регіонами, наведені в табл. 1 [1–6].

Як видно з даних таблиці 1, за 2008–2017 роки збільшилася середня величина обсягів обороту роздрібною торгівлі по регіонах із 16,64 до 32,66 млрд грн. При цьому більша частина регіонів вирізняється значеннями показника, що є нижчими за середній рівень (17–18 регіонів). Останні роки досліджуваного періоду характеризувались невинним зростанням середньоквадратичного відхилення обсягів обороту роздрібною торгівлі по регіонах. Загалом за 2008–2017 роки

середньоквадратичне відхилення за показником зросло з 13,12 до 32,07 млрд грн. Це привело до підвищення коефіцієнта варіації з 78,8% до 98,2%. Відношення максимального та мінімального рівня за показником також зросло (з 13 разів у 2008 році до 27 разів у 2017 році). Все перераховане свідчить про зростання ступеня диференціації між регіонами України за обсягами обороту роздрібною торгівлі. Обсяг роздрібного товарообороту підприємств наведений на рис. 1 [1–6].

Як видно з даних рис. 1, обсяг роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі України мав тенденцію до зростання, починаючи з 2010 року. Загалом за 2008–2017 роки спостерігалось зростання обсягів роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі України в діючих цінах на 343,9 млрд грн. Індекси роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі в діючих цінах та індекси фізичного обсягу товарообігу наведені на рис. 2.

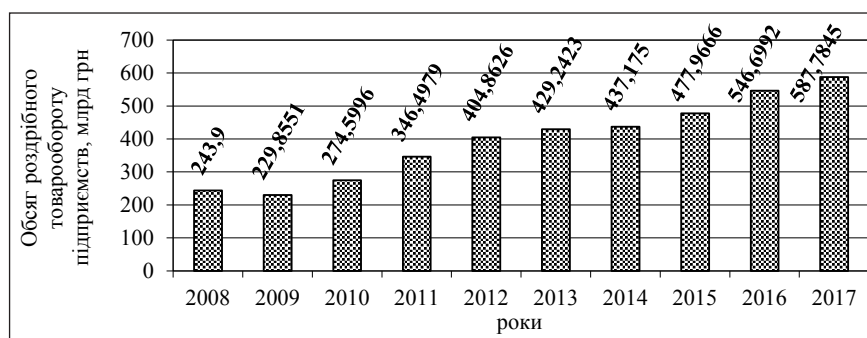

Рис. 1. Обсяг роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі України

Рис. 2. Динаміка роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі у 2008–2017 роках

Таблиця 1

Характеристика розподілу обсягів обороту роздрібною торгівлі України за регіонами, млрд. грн.

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Середнє значення по регіонах	16,64	16,40	19,63	24,99	29,79	32,75	36,14	40,75	46,37	32,66
Середньоквадратичне відхилення	13,12	12,58	14,96	18,80	22,72	25,11	26,55	32,38	37,79	32,07
Коефіцієнт варіації	78,8	76,7	76,2	75,2	76,3	76,7	73,5	79,5	81,5	98,2
Максимальне значення	61,4	58,1	68,4	85,8	101,5	113,0	125,9	158,5	184,1	158,2
Мінімальне значення	4,8	5,1	6,0	7,7	9,2	10,4	14,8	7,9	9,1	5,8
Відношення максимального та мінімального рівня за показником	13	11	11	11	11	11	9	20	20	27
Кількість регіонів зі значенням показника менше за середній рівень	18	17	17	17	17	17	17	18	18	18
Кількість регіонів зі значенням показника вище за середній рівень	9	10	10	10	10	10	8	7	7	7

Як видно з даних рис. 2, у 2008 році в діючих цінах обсяг роздрібного товарообороту збільшився

на 39,29%. Натомість зростання обсягу роздрібного товарообороту у порівняних цінах становило лише 17,90%.

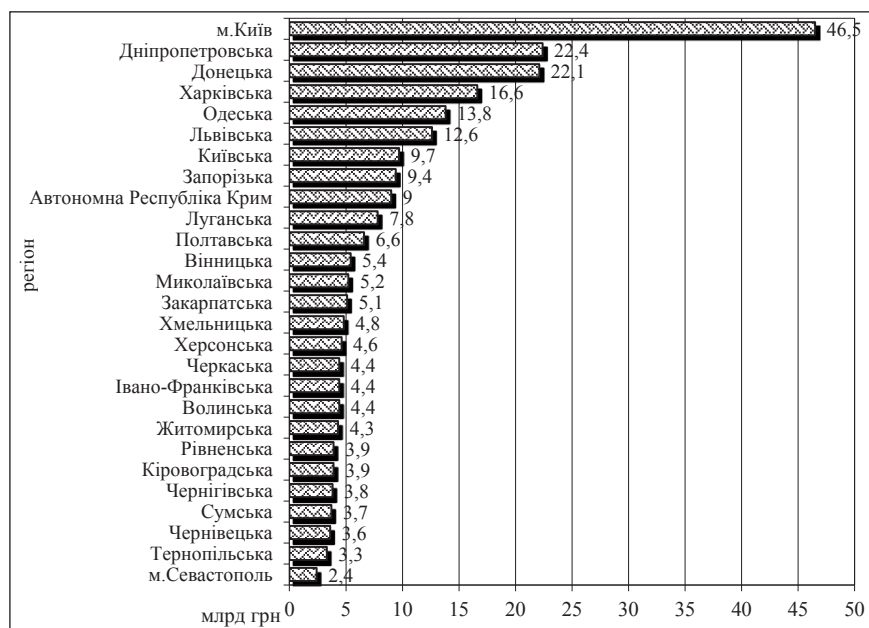

Рис. 3. Розподіл обсягів роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі України за регіонами у 2008 році

Наступний 2009 рік характеризувався падінням цього показника. Так, у діючих цінах обсяг обороту роздрібної торгівлі у 2009 році знизився на 5,76%, а в цінах попереднього року падіння було ще більш суттєвим і становило 20,60%. У 2010–2013 роках обсяг роздрібного товарообороту зростав – у діючих цінах на 19,47%, 26,18%, 16,84% та 6,02% відповідно, а в порівняних цінах зростання становило 7,80%, 13,70%, 13,70% та 5,60% відповідно. Наступний 2014 рік характеризувався скороченням обсягів роздрібного товарообороту у порівняних цінах (на 9,60%) за зростання цього показника у діючих цінах на 1,85%. У діючих цінах 2015 рік вирізнявся зростанням обсягів роздрібного товарообороту на 9,33%, проте у порівняних цінах динаміка цього показника лишалася незадовіль-

Таблиця 2

Обсяги роздрібного товарообороту підприємств роздрібної торгівлі за регіонами України, млрд. грн.

Регіон	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Автономна Республіка Крим	9,0	8,5	10,1	13,2	16,9	18,7
Вінницька	5,4	4,7	5,6	7,3	8,4	8,9	10,1	11,3	12,2	12,3
Волинська	4,4	4,0	4,6	5,9	7,1	8,0	8,9	10,9	11,6	9,6
Дніпропетровська	22,4	20,0	24,5	30,0	35,4	37,5	43,3	47,2	51,6	56,0
Донецька	22,1	20,0	25,1	31,2	37,8	39,7	28,6	13,1	16,4	15,6
Житомирська	4,3	4,2	4,9	6,5	7,2	7,9	9,3	10,7	11,2	12,2
Закарпатська	5,1	4,8	5,8	7,3	8,0	8,0	9,7	11,6	13,1	12,2
Запорізька	9,4	8,6	10,6	13,1	16,3	17,2	20,6	22,0	25,3	25,6
Івано-Франківська	4,4	4,3	5,0	6,4	7,1	7,6	9,1	10,7	11,7	11,5
Київська	9,7	9,9	11,9	17,2	19,5	21,4	25,6	30,5	36,4	42,1
Кіровоградська	3,9	3,6	4,4	5,3	6,3	6,5	7,5	8,7	9,6	10,5
Луганська	7,8	7,1	9,0	11,1	14,2	14,6	8,4	2,9	3,5	3,2
Львівська	12,6	12,8	14,9	18,2	19,7	19,8	22,7	29,0	34,0	37,4
Миколаївська	5,2	4,9	5,6	7,4	8,4	9,0	9,8	11,5	13,0	13,1
Одеська	13,8	14,5	17,6	22,5	26,5	28,8	32,1	36,7	42,6	47,9
Полтавська	6,6	6,1	7,1	8,9	10,4	10,9	11,9	13,1	15,3	16,7
Рівненська	3,9	3,8	4,4	5,5	6,2	6,6	8,0	9,5	10,1	9,4
Сумська	3,7	3,4	3,9	5,0	5,8	6,1	6,8	8,0	9,2	9,8
Тернопільська	3,3	3,3	3,8	4,7	5,1	5,1	6,1	7,3	8,1	6,5
Харківська	16,6	15,7	18,4	22,7	26,0	28,0	32,3	36,1	41,8	46,0
Херсонська	4,6	4,5	5,2	6,3	7,4	7,8	9,4	11,1	12,6	12,8
Хмельницька	4,8	4,3	5,1	6,6	7,4	7,6	8,7	9,9	11,2	11,4
Черкаська	4,4	4,3	5,4	7,1	8,1	8,4	9,4	11,0	11,9	11,2
Чернівецька	3,6	3,6	4,1	5,0	5,2	5,3	6,5	7,6	7,8	7,2
Чернігівська	3,8	3,7	4,4	5,5	6,3	6,8	7,6	8,8	9,7	10,2
м. Київ	46,5	42,8	50,1	62,8	73,0	77,1	84,7	98,8	116,6	137,6
м. Севастополь	2,4	2,4	3,1	4,0	5,2	5,8
Україна	243,9	229,9	274,6	346,5	404,9	429,2	437,2	478,0	546,7	587,8

ною, адже його фізичний обсяг знизився на 21,0%. У 2016 році знову намітилася позитивна тенденція до зростання обсягів роздрібного товарообороту як у діючих цінах (на 14,38%), так і в цінах попереднього року (на 4,40%). У 2017 році за зростання обсягів роздрібного товарообороту в діючих цінах на 5,70% індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту зріс на 7,52%.

Обсяги роздрібного товарообороту у 2008–2017 роках за регіонами України містяться в таблиці 2 [1–6].

Як видно з даних табл. 2, найбільші обсяги роздрібного товарообороту на початку досліджуваного періоду спостерігались у м. Київ, Донецькій та Дніпропетровській областях. На четвертому та п'ятому місцях перебували Харківська та Одеська області. Наприкінці досліджуваного періоду м. Київ вдалося зберегти позицію лідера за цим показником, а Дніпропетровська область покращила свою позицію, перемістившись на друге місце за значенням обсягів роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі. Одеська та Харківська область також зберегли свої позиції серед інших регіонів за цим показником. До п'ятірки лідерів серед регіонів за цим показником у 2017 році увійшла Київська область, витіснивши Донецьку область.

На рис. 3 і рис. 4 наведено розподіл обсягів роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі України за регіонами у 2008 та 2017 роках, з яких спостерігаємо, що до регіонів, які мали найменші обсяги роздрібного товарообороту, у 2008 році належали м. Севастополь, Тернопільська, Чернівецька, Сумська та Чернігівська області. Наприкінці досліджуваного періоду до аутсайдерів за цим показником належали Тернопільська, Рівненська, Волинська, Чернівецька та Луганська області.

Зіставлення рисунків дало змогу дійти висновку про зростання диференціації між регіонами України за обсягом роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі.

Так, показники, що характеризують розподіл обсягів роздрібного товарообороту підприємств

роздрібною торгівлі регіонів України за регіонами, наведені в таблиці.

Як видно з даних табл. 3, за 2008–2017 роки збільшилася середня величина обсягів роздрібного товароо-

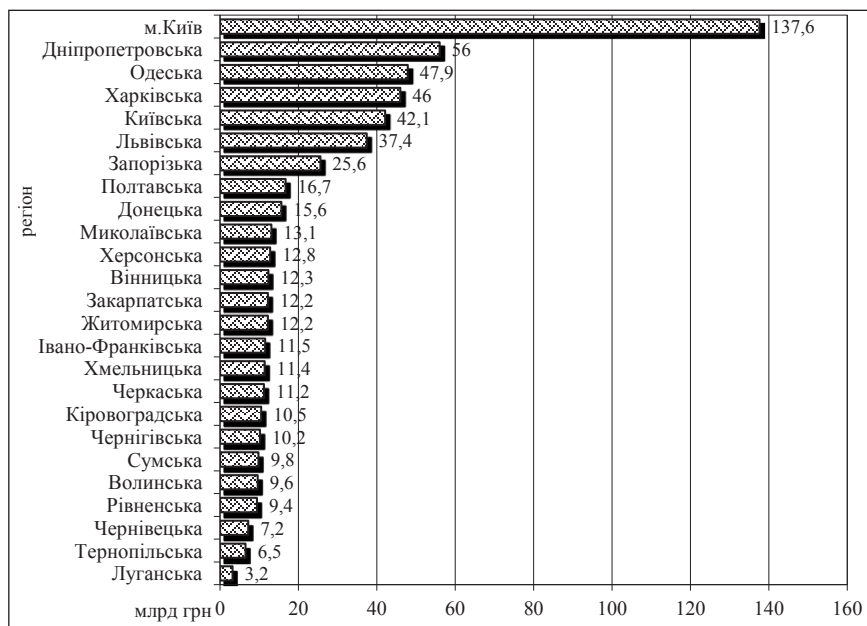

Рис. 4. Розподіл обсягів роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі України за регіонами у 2017 році

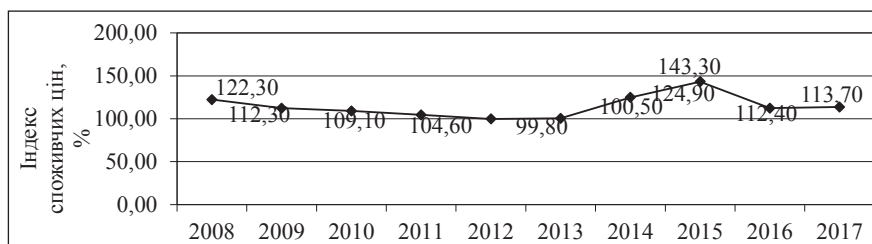

Рис. 5. Індекс споживчих цін

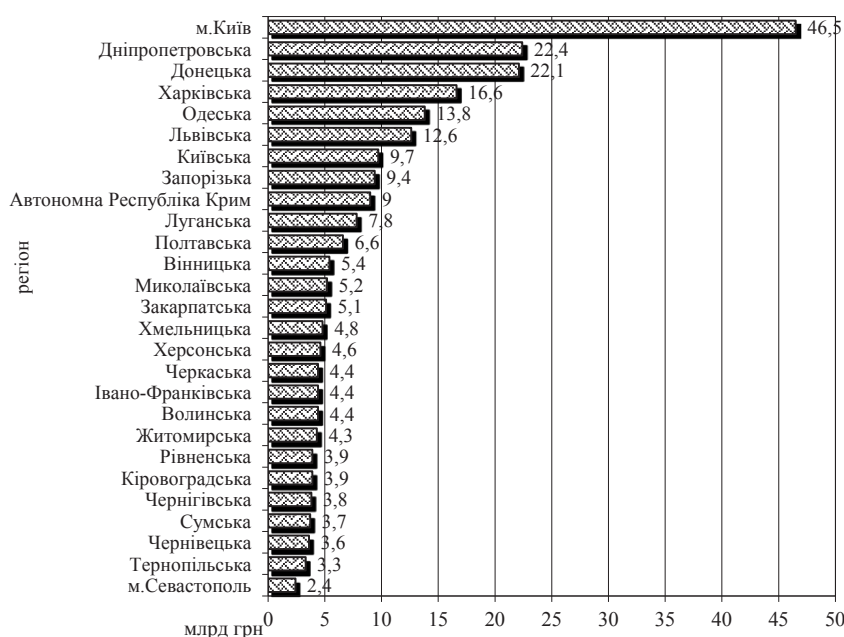

Рис. 6. Індекс споживчих цін за регіонами України у 2008 році

бороту по регіонах з 9,03 до 23,51 млрд грн. При цьому більша частина регіонів вирізняється значеннями показника, що є нижчими за середній рівень. Досліджуваний період характеризувався зростанням середньоквадратичного відхилення обсягів роздрібного товарообороту по регіонах. Загалом за 2008–2017 роки середньоквадратичне відхилення за показником зросло з 9,28 до 27,96 млрд грн. Це привело до підвищення

коефіцієнта варіації з 102,7% до 118,9%. Співвідношення максимального та мінімального рівня за показником також зросло (з 19 разів у 2008 році до 43 разів у 2017 році). Все перераховане свідчить про зростання ступеня диференціації між регіонами України за обсягами роздрібного товарообороту.

Одним із визначальних факторів, що впливають на обсяги товарообороту, є зміна цін на товари та послуги.

Динаміка індексу споживчих цін наведена на рис. 5.

Як видно з даних рис. 5, протягом всього досліджуваного періоду, окрім 2013 року, ціни зростали. Однак якщо з 2008 по 2013 роки індекс споживчих цін знижувався, то наступні два роки спостерігалася зростання цього показника. Розгортання інфляційних процесів було дещо вповільнено у 2016–2017 роках.

Індекси споживчих цін за регіонами наведено в таблиці 4 [1–6].

Як видно з даних таблиці 4, у 2008 році найбільш динамічно інфляційні процеси розгорталися у Київській та Львівській областях. У 2017 році індекс споживчих цін набув максимального значення у Донецькій області.

На рис. 6 наведено розподіл обсягів роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі України за регіонами у 2008 та 2017 роках.

Як видно з даних рис. 6, найменше споживчі ціни зростали у 2008 році у Чернігівській, Харківській, Закарпатській, Чернівецькій та Тернопільській областях.

У 2017 році найменшим зростанням цін характеризувалися Чернівецька, Дніпропетровська, Вінницька, Житомирська, Львівська області.

Зміна цін значною мірою впливає на місткість внутрішнього ринку, яка за методикою ВЕФ роз-

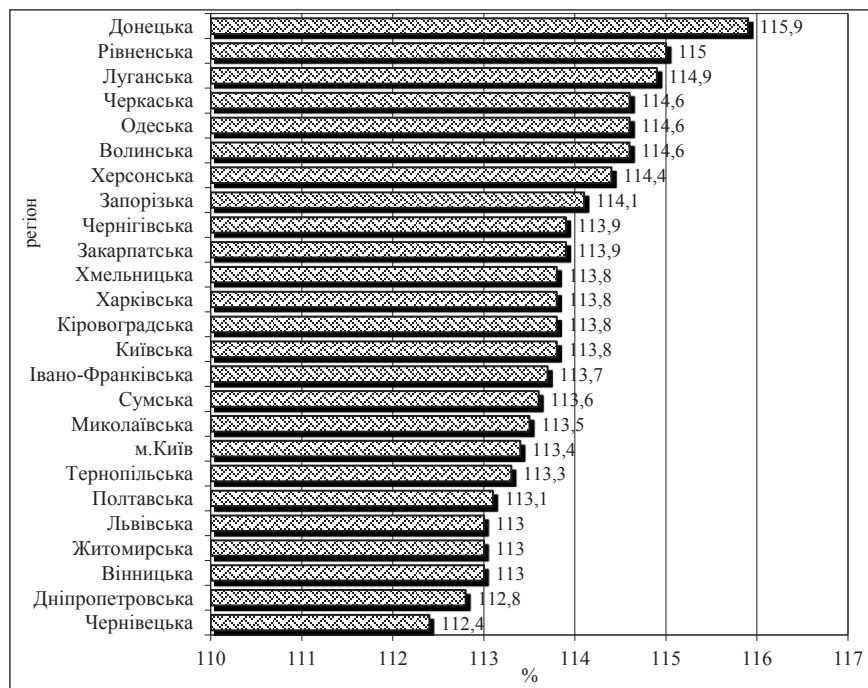

Рис. 7. Індекс споживчих цін за регіонами України у 2017 році

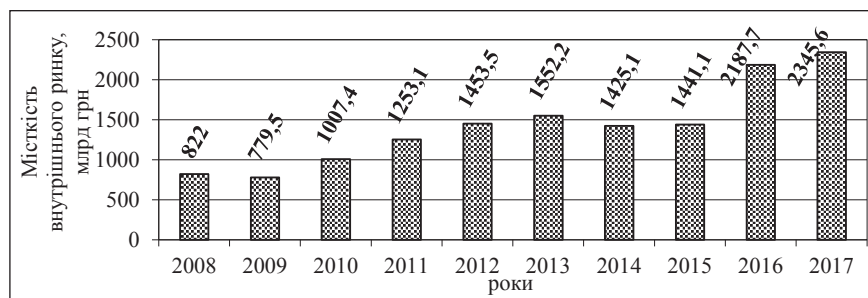

Рис. 8. Місткість внутрішнього ринку України

Таблиця 3

Характеристика розподілу обсягів роздрібного товарообороту підприємств роздрібною торгівлі за регіонами України, млрд. грн.

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Середнє значення по регіонах	9,03	8,51	10,17	12,83	14,99	15,90	17,49	19,12	21,87	23,51
Середньоквадратичне відхилення	9,28	8,52	10,13	12,65	14,82	15,70	17,31	20,02	23,55	27,96
Коефіцієнт варіації	102,7	100,1	99,6	98,5	98,8	98,7	99,0	104,7	107,7	118,9
Максимальне значення	46,5	42,8	50,1	62,8	73,0	77,1	84,7	98,8	116,6	137,6
Мінімальне значення	2,4	2,4	3,1	4,0	5,1	5,1	6,1	2,9	3,5	3,2
Відношення максимального та мінімального рівня за показником	19	18	16	16	14	15	14	34	33	43
Кількість регіонів зі значенням показника менше за середній рівень	18	19	19	18	18	18	17	18	18	18
Кількість регіонів зі значенням показника вище за середній рівень	9	8	8	9	9	9	8	7	7	7

Таблиця 4

Індекси споживчих цін за регіонами України

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Україна	122,3	112,3	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7
Автономна Республіка Крим	123,3	114,8	109,6	106,0	98,4	99,5	–	–	–	–
Вінницька	119,1	111,2	107,0	102,8	99,0	99,7	123,3	138,8	110,0	113,0
Волинська	121,3	110,0	108,1	103,2	99,0	99,7	125,9	143,3	111,8	114,6
Дніпропетровська	124,4	113,0	109,3	104,3	99,7	100,4	125,7	142,6	112,7	112,8
Донецька	124,0	113,1	110,3	105,0	101,3	101,3	122,0	146,9	111,6	115,9
Житомирська	120,8	111,9	108,9	103,9	99,0	99,4	125,2	143,7	112,6	113,0
Закарпатська	115,4	111,8	108,5	103,0	98,8	99,7	125,7	144,0	111,7	113,9
Запорізька	123,6	113,0	109,7	104,6	99,3	100,3	125,7	142,1	112,3	114,1
Івано–Франківська	121,8	110,3	108,3	102,9	99,3	100,0	125,0	143,4	110,9	113,7
Київська	125,6	109,5	107,9	103,9	99,1	99,9	124,7	144,3	112,2	113,8
Кіровоградська	121,4	109,7	108,5	103,7	98,8	100,1	124,4	141,3	112,3	113,8
Луганська	123,3	112,8	110,5	105,6	100,3	101,3	125,2	138,8	110,7	114,9
Львівська	125,1	113,4	109,7	104,9	99,3	100,2	126,7	145,2	111,9	113,0
Миколаївська	121,8	112,8	110,0	104,4	99,3	100,7	124,9	143,5	112,2	113,5
Одеська	123,7	114,4	110,5	105,4	99,4	100,9	127,2	144,6	113,6	114,6
Полтавська	123,5	112,8	108,4	103,7	99,1	99,6	123,8	145,0	114,2	113,1
Рівненська	122,1	112,0	108,3	103,4	98,9	99,3	127,0	144,9	112,3	115,0
Сумська	121,0	110,8	108,9	103,6	98,8	99,5	124,7	145,5	114,2	113,6
Тернопільська	118,6	111,2	108,5	103,7	98,9	99,2	125,4	145,1	111,6	113,3
Харківська	123,8	112,9	109,0	104,1	99,2	99,6	125,3	144,2	114,1	113,8
Херсонська	121,9	112,6	110,6	104,5	99,4	100,5	124,1	145,8	112,8	114,4
Хмельницька	122,7	113,0	109,6	104,0	99,6	100,0	123,7	142,5	111,4	113,8
Черкаська	122,3	111,5	109,0	103,5	99,5	100,3	124,2	143,8	112,7	114,6
Чернівецька	119,0	110,1	108,2	102,4	98,8	99,9	123,5	142,0	111,0	112,4
Чернігівська	123,1	112,7	109,5	103,6	98,8	99,4	126,7	145,6	112,8	113,9
м. Київ	121,6	113,4	109,8	106,1	101,6	101,5	125,8	138,6	114,0	113,4
м. Севастополь	119,5	113,9	112,8	106,7	100,7	100,2	–	–	–	–

раховується як обсяг ВВП за паритетом купівельної спроможності плюс імпорт мінус експорт товарів та послуг. Розрахована за цією методикою місткість внутрішнього ринку наведена на рис. 8.

Як видно з даних рис. 8, показник місткості внутрішнього ринку має схильність до циклічних коливань.

Висновки. Результати дослідження показали, що спостерігається зростання диференціації між регіонами України за обсягом роздрібного товарооб-

роту підприємств роздрібною торгівлі. У сукупності з дослідженням цін як одного з найвизначальніших факторів забезпечення товарообороту визначено місткість внутрішнього ринку товарів України за методикою ВЕФ.

Надалі важливим завданням є визначення чинників, які впливають на місткість внутрішнього ринку, серед яких – структура товарообороту та умови функціонування внутрішнього ринку товарів.

Список використаних джерел:

1. Внутрішня торгівля [Електронний ресурс] / Публікації Держстат України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2org_u.htm.
2. Doing Business оцінка бізнес регулювання. Набори ретроспективних даних и данные о трендах. URL: <http://russian.doingbusiness.org/custom-query>
3. Економічна статистика / Внутрішня торгівля. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/spr.htm.
4. Національні рахунки / Публікації Держстат України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ3_u.htm.
5. Багатогалузєва статистична інформація. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sestr.htm.
6. Регіональна статистика / Публікації Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm.